

ПЕТРУК Оксана,

кандидатка педагогічних наук, старша наукова співробітниця, провідна наукова співробітниця відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України

НАВЧАННЯ ПИСЬМА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ЧИ АКТУАЛЬНО В ЕРУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ?

З-поміж чотирьох видів мовленнєвої діяльності письмо є найскладнішим, оскільки вимагає більшої підготовки та зусиль, як фізичних, так і психічних.

У методиці оперують поняттями «письмо» та «писемне мовлення», що пов'язано зі специфічними особливостями процесу навчання письма, який складається з двох етапів. Перший, «письмо» – це оволодіння технікою використання графічної та орфографічної системи мови, тобто написання букв, складання з букв слів, словосполучень, речень. Другий, «писемне мовлення» – це оформлення письмових висловлювань, вираження думок у письмовій формі.

Із розвитком цифрового суспільства пришвидшується життя людей, виникають нові способи передачі інформації, більшість населення переходить від письма за допомогою ручки / олівця до друкування на клавіатурі. Як наслідок – статус ручного письма трансформується: змінюється ставлення до навчання каліграфії; завдяки сучасним технологіям процес письма стає швидшим. З огляду на це серед педагогічної й батьківської спільноти шириться дискусія щодо (не)доцільності навчання рукописного письма. До того ж, і за кордоном (США, Фінляндія, Німеччина, Австрія, Швеція) все більше проявляється тенденція до ігнорування рукописного письма в навчальних планах шкіл.

Цілком природньо постає питання: чи актуально навчати дітей письма в еру діджиталізації?

Зазначимо що, обґрунтовуючи концепцію функціональної грамотності, ЮНЕСКО визначає письмо однією із її конститутивних складових. Письмо

відіграє фундаментальну роль у когнітивному та мовленнєвому розвитку дітей, формуванні їхньої грамотності.

Саме здатність створювати власні й розуміти написані висловлювання є базовим умінням, яке учні опановують упродовж молодшого шкільного віку та повсякчас використовують в освітньому процесі. Вітчизняні й зарубіжні вчені сходяться на думці, що вміння писати становить не просто технічну частину шкільної навчальної програми, воно є інструментом для пізнання інших областей навколишнього середовища й для перевірки здобутих знань, а в подальшому – функціональною навичкою в багатьох життєвих ситуаціях, у тому числі задля отримання професійної освіти, працевлаштування, комунікації з іншими. Саме ці чинники проводять рівність між засвоєнням навичок письма й високим рівнем якості життя в соціалізованому майбутньому кожної окремої людини.

Показово, що навіть у час швидкої комп'ютеризації усіх сфер людської діяльності, зниження потреби в рукописних записах і перехід на безпаперові технології, у багатьох культурах каліграфія залишається важливою складовою. Так, у Японії великі компанії у вільний час запрошують сенсеїв для залучення працівників до занять каліграфією і розглядають цю активність не лише як краснопис, мистецтво рукописного письма, а передусім як нейрофізіологічну вправу. Керівники компаній вважають ці заняття корисними для здоров'я і розвитку творчого потенціалу спеціалістів.

Це засвідчують і численні дослідження, проведені в різних країнах. Так, наукові розвідки (Вірджинія Бернінгер, Стів Грем, Карін Х. Джеймс, Джейн Кейс-Сміт, Пем Мюллер, Даніель Оппенгеймер, Таня Сантанжело та ін.) вказують, що не варто відмовлятися від рукописного письма, і засвідчують існування кореляції між навичками письма та станом когнітивних здібностей. У процесі письма активізуються ділянки мозку, котрі пов'язані з пам'яттю, образним та логічним мисленням, мовленням.

Таку ж думку обстоюють й вітчизняні науковці. Так, Лариса Кондратенко, спираючись на численні дослідження, доводить, що з точки зору нейропсихології, письмо олівцем або ручкою є важливим фактором розвитку кори головного мозку, оскільки маніпуляції кистей рук одночасно впливають на таку кількість ділянок мозку, яку не охоплює жодна інша частина тіла. Заміна складних рухів кисті на одноманітні удари подушечками пальців по клавіатурі комп'ютера значно обмежує ареал такого впливу сенсорного сигналу, знижуючи його розвивальний потенціал [1, с. 73]. На цей важливий зв'язок між руховою активністю кисті руки і розвитком дитини вказував і Василь Сухомлинський, за словами якого, витоків здібностей і талантів дітей знаходяться на кінчиках їхніх пальців.

Зауважимо, що нині, попри зникнення у дорослому житті практичного сенсу від рукописного письма на папері, вихованці приватних європейських шкіл опановують каліграфію. Педагоги розглядають її як інструмент у подоланні проблем із читанням та усним мовленням, підкреслюють її виняткову роль у когнітивному й мовленнєвому розвитку дітей.

У вітчизняній освітній системі навчання рукописного письма – складова частина загальної програми навчання української мови. Воно пов'язане з навчанням читання, розвитком усного й писемного мовлення, правописом, творчою діяльністю. Від рівня сформованості навички письма залежить передусім успішність засвоєння дитиною інших дисциплін загальної початкової освіти.

Маємо підстави констатувати, що методична наука адаптується до вимог сьогодення, ураховує запити, можливості та інтереси здобувачів освіти, і нині, в еру діджиталізації, не йдеться про каліграфію як мистецтво красиво писати (краснопис); за мету ставиться – навчити учнів чіткому, плавному, безвідривному і прискореному письму, якому притаманні якості, що відповідають вимогам легкого прочитання. Крім того, навчання письма розглядається як потужний інструмент когнітивного й мовленнєвого розвитку молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Кондатенко Л. О. Вплив каліграфії на когнітивний розвиток дитини. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Вип. 18: збірник наукових праць. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. С. 69–75.

ЧЕМОНИНА Лада,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри початкової освіти Бердянського
державного педагогічного університету*

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сьогодні благополуччя є основним і пріоритетним принципом існування суспільства. Згідно з «Тлумачним словником української мови» благополуччя являє собою життя в достатку та спокої; добробут, щастя [3].

Ми погоджуємось із Л. Сердюк, яка, визначаючи психологічний аспект благополуччя, вбачає в ньому інтегральний показник ступеня спрямованості особистості на реалізацію основних компонентів позитивного функціонування, ступеня її реалізованості, що суб'єктивно виражається у відчутті людиною щастя задоволеності собою і власним життям [2].

Повномасштабне вторгнення країни-агресора на територію України спричинило позбавлення відчуття благополуччя мільйонів людей, серед яких є й педагоги, зокрема вчителі початкової школи. Не викликає сумніву той факт, що представники цієї професії повинні почуватися благополучними, оскільки вони мають великий вплив на формування благополуччя дітей. Саме тому наукове сьогодення вирізняється активними пошуками вітчизняних і зарубіжних фахівців